

Yayın Tarihi: 19.02.2023 - Yazar: Ferdi Asım Hellaç

Vergi Hukukumuzda Doğal Afetler Nedeniyle Varlıklarının Üçte Birini Kaybeden Mükellefler İçin Terkin Müessesesi

1. GİRİŞ

Afet kavramı, “önlenmesi insan elinde olmayan sel baskını, yer sarsıntısı, kasırga gibi büyük doğa olayı; musibet, bela” olarak tanımlanmaktadır. Doğal afetler nedeniyle varlıklarının önemli bir bölümünü kaybeden mükellefin vergi ödemesini beklemek insani yaklaşım olamayacağı gibi işletme varlıklarının önemli bir bölümü kaybedildiğinden ortada işletme sermayesi de neredeyse yoktur. Terkin müessesesi sadece vergi hukukumuzda yer alan bir müessesedir. Terkinin sözlük anlamı Türk Dil Kurumu’na göre “yazılmış bir şeyi çizerek silme”dir. Devlet, doğal afetler nedeniyle zarara uğrayan vatandaşlarını Anayasa’nın 2 nci maddesinde yer alan “sosyal devlet ilkesi” uyarınca garanti altına almıştır. Anayasa’nın 2 nci maddesinden hareketle VUK’nın 115 inci maddede düzenlenen Verginin Terkini ile AATUHK’nın 105 inci maddede düzenlenen Tabi Afetler Sebebiyle Terkin bunun sonucu olarak vergi hukukumuzda terkin müessesesi olarak yerini almıştır. Bu yazımızda doğal afetlerle terkin müessesesini ele alarak detaylandıracağız.

2. VERGİ USUL KANUNU HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE DOĞAL AFETLER NEDENİYLE TERKİN

Doğal afetler nedeniyle terkin müessesesi VUK’nın Verginin Terkini 115 inci maddesinde;

“Yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, su basması, kuraklık, don, muzir hayvan ve haşarat istilası ve bunlara benzer afetler yüzünden:

1. Varlıklarının en az üçte birini kaybeden mükelleflerin bu afetlerin zarar verdiği gelir kaynakları ile ilgili bulunan vergi borçları ve vergi cezaları;
2. Mahsullerinin en az üçte birini kaybeden mükelleflerin, afete maruz arazi için zararın tahakkuk ettiği hasat ve devşirme zamanına tesadüf eden yıla ait olarak tahakkuk ettirilen Arazi Vergisi borçları ve vergi cezaları; Maliye Bakanlığınca zararlar mütenasip olmak üzere, kısmen veya tamamen terkin olunur.

Maliye Bakanlığı terkin yetkisini mahalline devredebilir. Zarar derecesini ve ilgili bulunduğu gelir kaynağını mahalli idare heyetleri yaptıracağı tahkikat üzerine tesbit eder.”

hükümleri yer almaktadır.

Maddeden de anlaşılacağı üzere, doğal afetler nedeniyle verginin terkin edilmesi için üç şartın bulunması gerekir. Bunlar,

- Bir doğal afetin meydana gelmesi,
 - Varlıkların veya ürünlerin belli ölçüde kaybedilmesi,
 - Kapsam içindeki vergi ve cezalarla ilgili,
- olmasıdır.

Örnek: 300.000 TL toplam malvarlığı olan bir mükellefin, doğal afet nedeniyle malvarlığında 150.000 TL'lik bir zarar meydana gelmiştir. Ayrıca bu mükellefin 50.000 TL değerinde vergi borcu ve cezası bulunmaktadır. Bu durumda ilk aşamada mükellefin terkin müessesesinden yararlanması aşamasında durum tespitinin yapılmasıdır. Mevcut zarar malvarlığına oranlandığında $150.000 \text{ TL} / 300.000 \text{ TL} = 1/2$ çıkmaktadır. Bu oran asgari aranması gereken toplam malvarlığının en az 1/3 oranında kaybedilmesi şartını sağlamaktadır. Terkin miktarının tespit edildiği ikinci aşama ise 50.000 TL'lik vergi borcu ve cezasının doğal afetin meydana getirdiği zararlar toplam malvarlığında yarattığı tahribatın oranı olan 1/2 ile oranlanarak $50.000 \text{ TL} / 2 = 25.000 \text{ TL}$ 'lik miktar terkin edilecektir.

Arazi vergilerinde terkin ise mükellefin doğal afetler nedeniyle ürünlerin en az 1/3'ünü kaybetmesi nedeniyle afete maruz kalan arazi için zararın meydana geldiği hasat ve devşirme zamanına rastgelen yıla ait olarak tahakkuk ettirilen arazi vergisi borçları ve vergi cezaları için uygulanmaktadır.

Arazi vergileri ile ilgili terkinde genel varlık yerine ürün toplam miktarları dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan, Emlak Vergisi Kanunu'nun 14/g maddesi uyarınca belediye ve mücavir alan dışında bulunan arazilerin emlak vergisinden istisna edilmesi nedeniyle arazi vergisi ve cezalarının silinmesini ifade eden terkin müessesesinin uygulama alanının önemli ölçüde daraldığı söylenebilir.

3. AMME ALACAKLARININ TAHSİL USULÜ HAKKINDA KANUN HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE DOĞAL AFETLER NEDENİYLE TERKİN

Doğal afetler nedeniyle terkin müessesesi AATUHK'nın *Tabii Afetler Nedeniyle Terkin* 105 inci maddesinde;

"Yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, su basması, kuraklık, don, zararlı hayvan ve haşarat istilası ve bunlara benzeyen afetler yüzünden zarara maruz kalan varlıklarının ve mahsullerinin en az üçte birini kaybedenler adına tahakkuk ettirilmiş ve afetlerin zarar verdiği gelir kaynakları ile ilgili amme alacakları Cumhurbaşkanı kararıyla kısmen veya tamamen terkin olunur.

Bu madde hükmünden faydalanmak için afetin vukuu tarihinden itibaren 6 ay içinde ilgili amme idaresine yazı ile müracaat edilmesi şarttır.

Bu madde şümulüne giren bir zararın mevcut olup olmadığı mahalli il veya ilçe idare kurullarınca, zararın derecesi, Maliye Vekaletince genel olarak belirtilecek esaslar dahilinde ilgili amme idarelerince tesbit olunur.

Vergi Usul Kanunu mevzuuna giren amme alacakları hakkında mezkür kanunun 105 inci maddesi hükümleri tatbik olunur."

hükümleri yer almaktadır.

AATUHK'nın 105 inci maddesinde yapılan düzenlemeler ile VUK'nın 115 inci maddesinde yapılan düzenlemeler temel olarak aynı düzenlemeleri içermektedir. Ancak, AATUHK hükümlerine göre doğal afetler nedeniyle terkin müessesesinden faydalanmak için altı ay içinde idareye yazılı olarak başvurunun yapılması, zararın oluşup oluşmadığının mahalli il ve ilçe kuruluşlarınca tespit edilmesi şarttır.

4. VERGİNİN TERKİNİ İÇİN YAPILACAK İŞLEMLER

Hem VUK hem de AATUHK kapsamı içindeki alacakların terkin edilmesi için mükellefin dilekçe ile başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvurunun yapılmaması durumunda terkin işleminin gerçekleşmesi söz konusu olmamaktadır. Ancak, genel nitelikli afetlerde terkin işlemlerine re'sen başlanması bu durumun istisnasını oluşturur. Mükelleflerin vergi ve cezaların terkin edilmesini talep edeceği makam VUK çerçevesinde ilgili vergi dairesi, AATUHK çerçevesinde ilgili kamu idaresidir. AATUHK'da terkin müessesesine başvuru süresi altı ay olarak belirlenmişken VUK'da başvuru süresi ile ilgili kesin bir hüküm bulunmamaktadır. VUK da en geç vergi ve cezaların ödenmesinden önce başvurunun yapılması gerekmektedir.

Terkin müessesesinin işlemesi için başvuruda bulunduktan sonra gerekli araştırma ve tespitlerin yapılması için VUK kapsamındaki işlemler için vergi dairesi mahalli idare heyetine intikal ettirilir. Mahalli idare heyetinin kararları icrai ve tek yanlı bir işlem olması nedeniyle iptal davasına konu olabilmektedir. Yapılacak işlemler neticesinde mükellefin terkin için gerekli olan zararının varlığı kanıtlanmaktadır.

AATUHK kapsamındaki işlerde ise zararın var olup olmadığı mahalli il veya ilçe kurullarında, zararın derecesi ise Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek esaslar çerçevesinde kamu idarelerince tespit edilir. AATUHK kapsamındaki terkinde zarar dereceleri, ürünlerin ve varlıkların zarar öncesi ve sonrası rayiç değerleri esas alınarak toplamları üzerinden kıyaslama yapılmak suretiyle tespit edilmektedir. Diğer taraftan zarar derecesinin tespitinde her mükellefin ayrı ayrı başvurması ve zararın ayrı ayrı tespit edilmesi gerekir.

5. SONUÇ

Hem VUK hem de AATUHK kapsamı içindeki alacakların terkin edilmesi için mükellefin dilekçe ile başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvurunun yapılmaması durumunda terkin işleminin gerçekleşmesi söz konusu olmamaktadır. Ancak, genel nitelikli afetlerde terkin işlemlerine re'sen başlanması bu durumun istisnasını oluşturur. Mükelleflerin vergi ve cezaların terkin edilmesini talep edeceği makam VUK çerçevesinde ilgili vergi dairesi, AATUHK çerçevesinde ilgili kamu idaresidir.

VUK'nın 115 maddesi doğal afetler nedeniyle verginin terkin edilmesi için üç şartın bulunması gerekir. Bunlar; bir doğal afetin meydana gelmesi, varlıkların veya ürünlerin belli ölçüde kaybedilmesi, kapsam içindeki vergi ve cezalarla ilgili olmasıdır. AATUHK'nın 105 inci maddesinde yapılan düzenlemeler ile VUK'nın 115 inci maddesinde yapılan düzenlemeler temel olarak aynı düzenlemeleri içermektedir. Ancak, AATUHK hükümlerine göre doğal afetler nedeniyle terkin müessesesinden faydalanmak için altı ay içinde idareye yazılı olarak başvurunun yapılması, zararın

Ferdi Asım Hellaç Mali Müşavir

oluşup oluşmadığının mahalli il ve ilçe kuruluşlarınca tespit edilmesi şarttır.

AATUHK'da terkin müessesesine başvuru süresi altı ay olarak belirlenmişken VUK'da başvuru süresi ile ilgili kesin bir hüküm bulunmamakla birlikte VUK'da en geç vergi ve cezaların ödenmesinden önce başvurunun yapılması şeklinde uygulanmaktadır.

Ferdi Asım Hellaç Mali Müşavir

Not: Makale [Alomaliye.com](https://hellac.com) adlı mevzuat sitesinde yayımlanmıştır.

YASAL UYARI : İnternet sitemizde yer alan yazıların tüm hakları saklıdır. Ancak yazar ve site kaynağının aktif linkine yer verilerek alıntı yapılabilir. YAZILAR AYNEN YAYIMLANAMAZ. Aksi yönde eylemler hakkında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki tazminat ve ceza hükümlerinin uygulanması için hukuki süreçler başlatılacaktır.

Kaynak : <https://hellac.com/blogdetay/vergi-hukukumuzda-dogal-afetler-nedeniyle-varliklarinin-ucte-birini-kaybeden-mukellefler-icin-terkin-muessesesi>

Erişim Tarihi : 14.03.2026